

Українське Робітниче Товариство
Помор'яни в Нью Йорку

В ДЕСЯТІ РОКОВИНИ
ДІЛА
**МИРОСЛАВА
СІЧИНСЬКОГО**

1908-1918

Нью Йорк.—New York
1918

Українське Робітниче Товариство Поморяни
в Нью Йорку

В ДЕСЯТІ РОКОВИНИ

ДІЛА

МИРОСЛАВА СІЧИНСЬКОГО

1908—1918

Нью Йорк—New York

1918

ДНЯ 12-го ЦВІТНЯ 1908-го РОКУ

В неділю, дня 12-го цвітня 1908-го року, погіб у Львові тодішній цісарський намісник Галичини граф Андрій Потоцький. В саме полудне, в своїй урядовій канцелярії в львівським намісництві, впав від вистріленої в нього кулі рукою Мпрослава Січинського “за кривди нашого народа, за вибори, за смерть Каганця”.

На несподіваний гук револьверового вистріла роздавшій ся в стінах намісницької палати збігли ся люде, урядники, служба, наспіла поліція. “То за кривди нашого народа, за вибори, за смерть Каганця”, сказав їм Мпрослав Січинський, їм тай тим селянам, що хотіли й собі авдієнції, так як по всіх галицьких урядах, перед всіми канцеляріями день в день ждуть-дожидають своєї черги українські селяне.

Січинського поліція арештувала і відвезла до поліційного уряду. Списали прото-

кол. закували і перевезли до слідчого арешту при карнім суді. Окрім звичайної сторожі на коридорах, в брамах і під вікнами, поставили при нім ще окремого жовніра сторожити день і ніч.

Три місяці протягнуло ся слідство, поки прийшов день піметн, перший суд над Мпрославом Січпнським. В львівськпм судовпм будпнку, окруженпм вйськом і жандармами, обставленпм поліціантами і поліційнпми агентами відбув ся той суд дня 30-го червня 1908-го року. Державна прокураторія обвинила Січпнського за скрптовбйство чи то, як було сказано в польськп-українськпм жаргоном списанпм обвиняючпм актп, за “скрптоубйчпй морд на найшляхотнйшпм чоловіку так окрутннм способом зреалізованпй”, за те, що збавпв життя члена одного з найстарпших польськпх родпв магнацькпх, першого урядника в краю, заступця і вірного слугу монарха”.

Обвиненпй заявпв, що до вини не почуває ся і свого вчпнку не жалус. Пояснпв його тою крпвдою, котра діяла ся українськпму народовп і найбільшп українськпму селянству в Галпчпнп під неподільною владою графа Андрія Потоцького, і тою безнадійністю всякої законної акції, котру гальмус і австрійськпй закон і галпцька адміністрація. Показав, як в інтересі політпчного панованя і економпчної наживи польськпй шляхтп намісник По-

тоцький разом з підчиненими йому галицькими старостами, комісарами і жандармами всіми законними і незаконними, безоглядними і безпощадними способами старався вдержати в підданстві український робучий люд, як залізною рукою війська і жандармерії душив селянський стрейковий рух, як так-же розбивав навіть просвітні і культурні організації, гальмував заробітну еміграцію, гнобив і карав агітацію за виборчою реформою, як комісарськими злодіяствами і жандармським і військовим терором переводжено вибори. Представив, як масовими арештованями і слідчими судами томчили людей за вчинки дозволені навіть законом, за стрейки, віча, зібрання, організації, виборчу агітацію. Нагадав, як в Лядськім, Горуцьку і Коропці внагли трупи українських селян безвинно постріляних на пострах всякій селянській опозиції проти шляхецької самовлади. І за всю ту кривду не було ніколи ні суду ні кари. Жандарми, що багнетами закололи селянського провідника Каганця, роблять далі свою службу в селі і день в день мусить Каганцева вдова стрічатись з безкарними убійниками свого чоловіка. Законна дорога українському народови в Австрії заперта. На всі протести і скарги відповідають міністри, що все неправда, і по кожній скарзі галицька адміністрація ще твердше стискає українського селянина, щоб по-

казати йому, що політика йому ні на що не здасться. По тих соймових виборах, за котрі вбито Каганця і в котрих жандармським гвалтом і урядовим ошуканством уведено шляхоцьку репрезентацію до сойму, цісар заявив польським послам своє вдоволенє, що вибори відбули ся спокійно. Австрійський парламент безсильний проти галицького намісника і його старостів, тай в тім парламенті виборчий закон запевнив перевагу польській шляхті. Довголітна законна боротьба показала ся безуспішною і тому обвинений перейшов межі закона. Вбив його як самовладного галицького намісника, як представника цілого режиму. Думає, що Потоцький повинен був бути покараний за смерть українських селян, постріляних з його волі. Вбиваючи його сповнив свій моральний обовязок, дав своєму народови моральну сатисфакцію за його кривди і терпіння.

Перний суд над Січинським був короткий і певний. Рано почали судити і в почи тогож самого дня дванайцять судіїв присяжних, польських дідичів, фабрикантів, адвокатів і урядників, двапайцяти голюсами рішили його вини. Тільки скритовбійства не признали, так як самою поліцією було доказано, що він ішов явно і просто і сповнивши своє діло прийняв за нього одвічальність, не спасав себе, хоч з намісницької палати легко міг утікти. І в по-

чи тогож дня предсідатель суду оповістив присуд, котрим “признає ся Мпрослава Січпнського винним морду і засуджує ся його на смерть через повішене”.

Спокійно прийняв засудженнй свій присуд і вернув ся в свою камеру слідчого арешту, щоб два місяці ждати собі смертн або життя.

Дня 2-го вересня 1908-го року касаційний трибунал у Відні скасував присуд львівського карного суду по тій причині, що для засуду смертн австрійській закон вимагає попередного рішеня лікарів-психіатрів що до умового стану і одвічальности обвиненого, і наказав перевести нову росправу перед львівським судом присяжних.

Після докладних огляднн і довгих розмов з Мпрославом Січпнським два професори-психіатри видали свій осуд “високої інтелігенції обвиненого, його доброти, лагідности, вразливости та глибокого відчуваня людської недолі і кривди, його гармонії і ладу в думках і ділах” і очивидно повної одвічальности за свої вчинки.

Дня 15-го цвітня 1909-го року був другий суд за смерть графа Потоцького. І обвинений знов признав свій вчинок і замір покарати смертю галицького намісника. За рік не чув докору совістн і не чує винн за собою, свого вчинку не жалує. Терором мусів відпо-

вісти на той терор, котрим держить ся польське панованє в Східній Галичшні, притиски адміністрації, виборчі ошуканства, насильство старостів і жандармів. Політичне убійство довершене на представнику шляхецької власти і головнім організаторі урядового терору було відповідю на ті політичні убійства, котрими окровавила ся Галичина підчас селянських страйків, народного руху за загальним виборчим правом і на кождих галицьких виборах. За беззаконність всего галицького режіму, за безнадійність законної політичної боротьби, за безправність українського народа в краю і державі, за безвинно погібших селян і робітників в Монастирськах, Ляцькім, Горуцьку, Корошц, Львові і Перемешли, за кривду нашого народа, за вибори, за смерть Багаця — намісник граф Потоцький.

Дванайцять судіїв присяжних, знов такі-ж самі польські дідичі, урядники і адвокати, дванайцяти голосами признали вину обвиненого. І знов предсідатель суду оголосив присуд котрим “Мирослава Січнеського засуджує ся на смерть через повішенє.”

І знов спокійно, без дрожі і вагання, обвинений приняв свій присуд смерти.

За три місяці насілю цісарське рішенє, котрим кару смерти перемінено на дваццятліт тюрми.

Дня 29-го липня 1909-го року, по п'ятнадцяти місяцях запертя в львівському арешті, Мпрослава Січнського по формі остригли, передягнули в сїру каторжну одежу, знов закували і перевезли до Станиславова відбувати свою кару. Того-ж дня зачинила ся за ним тюремна брама на Діброві.

Народний голос

Шпрокою луною відбив ся той револьверовий вистріл, від котрого погіб ґраф Андрій Потоцький. З глухих стїн львівського намісництва пішла луна по всій Европі. З меншим або більшим знанєм справи вся европейська преса заговорила про правові і політичні порядки, соціяльні і національні відносини в Австрії і в Галичині, про український народ та українську справу. І майже загально осуд і критика обернули ся проти австрійського правительства і галицьких порядків. Навіть в самій Австрії.

Лише віденські газети осудили не тільки сам акт, а й весь український рух. Австрійські ліберали і демократи, з давен давна зачаровані кождим шляхецтвом і богацтвом, бачили й тут тільки високий рід і великі маєтки погібшого польського маґната. Тай австрійське правительство, котре ще не перестало дро-

жати від сусідської революції в Росії, побачило перед собою небезпеку терору, повстання, демократії, національного розкладу. Правительственні газети заголосили про ту страшну будучність, котру віщує перше в Австрії політичне убіство. Звісно, коли жандарми стріляли стрейкуючих робітників або опозиційних селян-виборців, то се не називало ся ні гвалтом ні терором ні політичним убіством, а береженем ладу і спокою.

Однодушно й одногосно осудило вчинок Мірослава Січинського польське громадянство. Ті симпатії, котрі в першій момент він здобув собі серед польських робітників заглушила пуста та лицемірна фразеологія польських соціалістичних газет. Та без жадного лицемірства і без сороба виступили всі прочі польські партії, політики, письменники, професори, преса. Виступили з нелюдською ненавистю, закликаючи для убійника графа Потоцького кари, пимети, смерті, шибениці, тяжких мук. Та ненависть виявила ся українськими погромами у Львові і неустанними доносами на кожного Українця, що хоч одним словом показав свою згоду з актом Січинського. Та ненависть кипіла і бризкала з кровожадних політичних промов і газетних статів, світила ся з очей тої панської публики, що придивляла ся і прислухала ся процесам, душила ся в словах обвиняючого акту і в голо-

сах тих прокураторів і судовиків, що розбір-
рали справу, і в кінці устами присяжних су-
діїв, клясових, національних і політичних со-
юзників графа Потоцького, та ненависть дві-
чі проголосила наглий і єдинодушний засуд,
посилаючи Мирослава Січинського на смерть.

Але також одногласно і єдинодушно
приняло його акт українське громадянство
в Галичині. Звісно, не числять ся москвофі-
ли, що жаліли за своїм опікуном Потоцьким
і проти українського радикалізма хотіли за-
явити свою поміркованість, тай не числять ся
ті нещасні українські душі, що по урядниць-
ких канцеляріях терпили за свій аванс. І не
числять ся каміне кинуте на засудженого на
смерть Січинського митрополитом графом
Шептицьким і греко-католицькими єписко-
пами. Церква не відступила від свого віково-
го правила і ще раз, не перший і не послед-
ній, понесла своє слово боже не службу тим,
що мають власть і силу, намісникам і проку-
раторам.

Та поза тими неважними виїмками весь
український народ прийняв справу Мирослава
Січинського як свою справу. З першої хвилі
привитав його повним спочутем і найглиб-
шою симпатією. І повну політичну і мораль-
ну санкцію, згоду без застережень дав укра-
їнський народ в Галичині його актові.

Очевидно, та симпатія і згода не могла виявитися відкрито ні в газетах ні на публичних зібраннях. За те карали. Але проте та українська думка про убійство графа Потоцького виявила ся ясно і проречисто. Виявила ся так, що судові власті мусіли витягнути давно забутий параграф про “похвалюване каргідного вчинку” і карати за приватні розмови і імпульсивні замітки. Сотки процесів проти українських селян, робітників, інтелігентів, жінок, дівчат, судові слідства мало не в кождім селі і містечку, посвідчили українську симпатію і згоду з ділом Січинського так, що в кінці, щоб не скандалитись, уряд мусів понехати процеси. Всі “похвалювали каргідний вчинок”.

Сердешна симпатія для особи і громадська згода з ділом Мирослава Січинського чули ся в сотках тисяч людей, котрі стежили за його тюремною долею, спочували і довідувались, з бючним серцем дожидали суду і вісти про засуд і кару принімали мужеським гнівом і дівочими сльозами. Народний настрій показував той обложний стан, в котрім був Львів підчас обох процесів, показували масові демонстрації по засуді. Народна думка і чуте найшли собі вислів в сільських оповіданнях і піснях, признаючи Мирослава Січинського рідним і вірним сином свого народа. Народна приязнь супровожала його в тюрму

і в осени 1911-го року розкрила перед ним тюремні брами. Вона стерегла його по галицьких селах від жандармської погоні і вивела вільним за границі австрійської держави, суду і кари.

В історії Галичини не було мабуть події, котра-б визвала такий єдинодушний порив народного чуття, таке загальне й однозгідне признанє українського народу, як справа 12-го цвітня 1908-го року, як той акт, що, по словам львівського прокуратора, “збавив життя члена одного з найстарших польських родів магнацьких, першого урядника в краю, заступця і вірного слугу монарха”.

Пани і гетьмани Потоцькі

Вже близько шістьсот літ триває польсько-українська боротьба. Зміняли ся її форми, способи і цілі, та сама та історична боротьба українського народу проти Польщі не переривала ся.

В 1340-ім році польський король Казимір заняв Львів і з того часу почав ся польський похід на Україну. За Галичиною Підляшсе, Поділе, Волинь, Київщина і в 1569-ім році вже вся Україна була під Польським Королівством. А за польською королівською

властю ішли польські порядки, польський уряд, польська мова і віра і польська шляхта на Україну. Ішли польські магнати з огнем і мечем загарбувати українські землі і повертати український народ в підданство.

На Україні настала тільки одна власть, польська. Православним Українцям не було доступу до жадного уряду, навіть до мійської старшини, навіть до ремесла в науку не приймали. Мову скрізь заведено польську, начальниками настановлено Поляків, в судах судили польським правом. Тодіж і все українське панство перейшло до Поляків, при українстві лишив ся тільки народ, селяне.

Українські землі Польське Королівство віддало панам разом з селянами. Вся земля на Україні вважала ся панською, а селяне панськими невільниками-кріпаками. Як невільники робили панщину на панських ланах, як невільників пани їх купували і продавали разом з землею або з окрема. На кривду від пана не було суду ні помочи. Судією для селянина був його власний пан, котрий міг судити і карати по своїй вольній волі, навіть смертю.

А за тими двома століттями все тязного і тязного поневолення пішов час, знов близько два століття, люті і кровавої визвольної боротьби. Від першого селянського та козацького бунту в 1591-ім році боротьба рік за ро-

ком оживає і розярує ся в повстанях Косишського, Лободи, Наливайка, Тараса, Сулими, Павлюка, Острияниці, Гуні і всіх менчих отаманів козацьких, що збирали товариство і панських селян крінаків проганяти панів з України. І кожда побіда руйнувала шляхецькі двори і проганяла шляхту на довший чи коротший час, і по кожній поразці вона знов вертала ся, налучи українські села, вирізуючи повстанців та ненокірних, з тяжкими муками для провідників і ще гіршою долею для селян.

Всенародне повстанє 1848-го року і війни Богдана Хмельницького увільнили Україну з шляхецької неволі, та не на довго. По Хмельниччині велика руйна, Україна ділить ся поміж Москву, Польщу і Туреччину і руйнує ся всіми. А в тій частині України, що лишила ся під Польщею, на правім березі Дніпра, знов війна за війною, повстанє за повстанєм, кроваві побіди і люті поразки. І чим ближше до кінця Польському Королівству, тим більш вони люті і кроваві, тим більша галицька самоволя і тязша неволя на Україні. До краю доборюють ся свяченими гайдамацькими ножами і тою лютою піметою і карою, котру завдали гайдамакам польський уряд і шляхта в 1768-ім році.

Чотири роки по гайдамаччині Польщу розібрали, Польського Королівства не стало.

Але польсько-українська боротьба не скінчила ся. Кровю і сльозами пише ся далі історія польсько-українських відносин і громадського життя, так як віками писала ся.

А на кожній сторінці тої історії червоніє ім'я “одного з найстарших магнатських родів”, тих Потоцьких, що перші і на переді йшли на Україну з огнем і мечем.

Бідна моя Україно,
Стоптана Ляхами!

— зажурив ся в Шевченковій поемі козацький отаман Тарас, той що в 1630-ім році переміг Поляків в битві коло Переяслава.

Отамани, товариші,
Брати мої, діти!
Дайте мені порадоньку:
Що будем робити?
Бенкетують вражі Ляхи,
Наше безголова...

— питає ся Тарас поради в козацького війська. І товариші-отамани дали раду:

Лягло сонце за горою,
Зірки засіяли,
А козаки як та хмара,
Ляхів обступали.
Як став місяць серед неба,
Ревнула гармата,
Прокинулись Ляшки-панки —
Пікуди втікати!

Прокинулись Ляшки-панки
Тай не повставали:
Зійшло сонце, Ляшки-панки
Покотом лежали.

Та хто се провадив Ляшків-панків загарбувати українські землі та вільних людей повертати в неволю, топтати Україну та бенкетувати? То були коронний гетьман Конецьпольський і польний гетьман Потоцький.

Але не на довго “козаченьки порадошку дали”. В 1637-ім році народ знов повстав, під проводом гетьмана Павлюка. Зразу козакам щастило ся, але під Кумейками побилу їх польське військо. Польським військом командував знов пан того самого роду, Микола Потоцький. Він видав маніфест до козаків, загрожуючи, що як не піддадуть ся, то виріже їх жінок дітей. Козаки згодили ся здати ся і Потоцький запевнив їх, що нікого смертю не покарають. Але тяжко відпокутували своє довіре до шляхецького слова. Павлюка з трема товаришами Поляки відвезли у Варшаву, засудили на смерть і постинали їм голови. А сам Потоцький здовж дороги з Боровиці до Ніжина, яких двіста кілометрів, наставив кілька тисяч колів і на колі велів посадити спійманих українських селян. Той спосіб катованя і смертної кари він увів в моду поміж шляхтою на Україні.

Ще того самого року прокпнуло ся нове повстанє під проводом Дмитра Гуні. Перші присташи до нього селяне з Ніжина, столиці Потоцьких. Микола Потоцький взяв ся за свій звичайний спосіб, загрозив козакам, що впріже їх родниці. Козаки не піддали ся і Гуня відповів Потоцькому в листі: “Бийте ся з нами козаками, а лишійть в спокою нещасний нарід, котрого кровю невинно пролита пімсти з неба кличе”. І Потоцький свою погрозу сповнив. Палили українські села, кидали в огонь дрібних дітей, мучили женщин, без пощади різали муцици.

Пімсти з неба не було, але прийшла Хмельниччина. До повстаня піднялись козаки, селяне, двірське військко та служба польських панів на Україні. І знов одним з перших були ті, котрим найгірше донекло, піддали одного з тих Потоцьких, що розжились і зананували на Україні, Андрія Потоцького з Бару. Микола Потоцький, тодішній гетьман коронний, вислав проти Хмельницького свого сина Стефана з військом. На Жовтих Водах обнали їх козаки так, що майже ніхто цілий не виийшов і погиб сам Стефан Потоцький. Плюндруючи і мордуючи, налючи по дорозі міста і села, виийшов батько Микола Потоцький метити смерть сина. Коло підналеного міста Корсуня Хмельницький ударив несподівано на польське військко, погромив і майже всіх

забрав в неволю разом з самим Потоцьким. Хмельницький віддав його Татарам, від котрих Потоцький викунив ся, щоб далі катувати і грабити на Україні.

Той сам Потоцький був ще одним з польських командантів в новій війні проти Хмельницького, ще раз з огнем і мечем ішов на Україну і як перед лютою чумою втікали перед ним люде, старці, жінщини, діти, щоб схоронити ся в козацькім таборі. Татарська зрада дозволила Полякам та їх союзникам Німцям вдерти ся до табору, через стиск і гвалт переляканих “біженців” правильний відворот зробив ся неможливий і знов різня, знов кров старців, жінчин і дітей, тай

Круг містечка Берестечка
На чотири милі,
Поле славі Запорожці
Своїм труном вкрили.

І по Хмельничині лишилася ся частина України під Польщею і польськими магнатами. Славний був воєвода Андрій Потоцький, котрий в 1659-ім році висланий польським королем на поміч гетьманови Виговському проти Московщини радив королеви поділити Україну поміж Польщу і Московщину, а українських селян віддати Татарам в ясир. Славний був Йосиф Потоцький, котрий на Україні у-

кріпляв католицьку віру так, що дозволив кожного православного безкарно убити.

Та найславніший зробив ся той Потоцький, котрого память живе в кождім селі здовж і поперек цілої України: ще один Микола Потоцький, староста Канівський. Той полу-божевільний, полу-озвірілий маґнат, котрому на муки і знущанє були віддані тисячі живих людей з душою і тілом. Той Пан Каньовський, котрий велів старим жєнщинам та жидам вилзати на дерева і зістрілював їх як воробців, котрий мусів посїсти кожду молоду дївчину, яку зогляділо його око, на те щоб за три дни її задушити чи втопити і шукати нової.

І чим ближше було до кінця Польському Королівству, тим страшнїйше робило ся на Україні. “Страшний суд Ляхи в Україну несуть” — каже Шевченко в Гайдамаках. І коли паступив той послїдний зрив народного терпїня і гнїву. гайдамаччина, то знов до збунтованих селян першими пристали двірські козаки з мастків Салезія Потоцького з своїм сотником Іваном Гонтою. Як Гонтю і гайдамаків карали, як їм видовбували очи, вирізували язики, відрубували руки й ноги, дерли скїру і четвертували — “страшний суд Ляхи в Україну несуть”. Чотири роки по тїм страшнїм судї впаля Польща. Ще три роки, і впаля роз-

бите остатнє гніздо вільности української, Січ
Запорожська.

Гомонїла Україна,
Довго гомонїла,
Довго, довго кров стенами
Текла, червонїла.

А тої кровї, що текла степами, чимало
було пролито “одним з найстарших польських
магнацьких родів”. Імя Потоцьких записане
в історії тяжкої слави козацької і ще тязших
терпінь і неволї українського народа. Записа-
не як вираз панства, богацтва, насильства,
жестокости, качука, вогню і меча, шляхець-
кої власти на Україні.

Та не за гріхи своїх дідів і батьків погнїб
граф Андрій Потоцький. А за те, що в нїм ті
гріхи оновили ся, що в нїм віродила ся кров
давних поколїнь, що в нових відносинах і но-
вими способами він стремів до давних цілей.

Цісарські намісники

Росія, Німеччина та Австрія поділили по між себе Польщу і 1772-го року зробили кінець Польському Королівству і на Україні і в загалі. То тяжшими та легшими мірами вони й далі смирили польські заходи і змагання до його відновлення. Польська державна власть на Україні впала.

Але хоч не стало польської держави, го Українцям не стало через те лішче. Ані в тих землях, що до Росії перейшли, ані в Галичині, котра дістала ся до Австрії. І там і тут лишили ся польські пани на своїх маєтках і далі панували над українським селянством. Було їм так добре і безпечно як за Польщі, поліція і військо російське та австрійське боронили їх панованя, карали селян за кожний непослух панам. Тай не поправила ся національна доля народа.

З окрема унадок Польського Королівства і перехід Галичини під Австрію не змінив тих польсько-українських відносин, що витворили ся за Польщі. Польська шляхта не втратила свого панованя над українським народом в Галичині. За панам лишилася земля, лишилася єч панщина, панська власть і панський суд. І якби для демонстрації, що ще

Польща не згнула, по розборі Польського Королівства переїхав в Галичину Пан Каньовський, щоб тут далі витворити свої штуки і перейти в пам'ять всеї України від Дону по Карпати. І наче продовженєм вікового загарбування українських земель польською шляхтою зявляє ся загальна грабіж селянських лісів і пасовищ в Галичині, довершена панами вже під австрійським панованєм. Коштувала їх та грабіж навіть менше ніж за історичної Польщі. Замість Кореуня і Жовтих Вод загальна побіда перед цісарськими судами і селяне мусіли ще заплатити кошти за свою поразку, за трийцять дві тисячі програних процесів. Галичина лишила ся далі історичним польським краєм з соціальним і національним панованєм польської шляхти, з темною і безправною народною масою без землі і хліба, понесла на собі в пяте столітє ярмо панщини.

Тільки різниці, що не стало польської держави, польського уряду. Державна власть перейшла на австрійське цісарство й австрійський уряд, котрий не попускав Полякам відбивати собі державну незалежність. Але коли шляхта відрекла ся тих змагань до незалежності, коли згодила ся стояти при Австрії і боронити австрійських династичних і цісарських інтересів, то й австрійське цісарство віддало її назад всю власть в Галичині. Під

зверхною владою австрійського цісара і в межах австрійської держави ожило Польське Королівство в Галичині.

Воскресила його австрійська конституція 1867-го року. Та горе-конституція сотворила горе-парлямент, без впливу в найважніших державних справах, відданий на ласку цісарського скликаня і розгону, тай врешті зложений з представників великої земельної власности і трохи мійської буржуазії. І так що до Галичини, конституційна власть перейшла на її представників в парламенті, шляхту.

Та крім того конституція установила ще Коронні Краї з своїми Сеймами й адміністрацією, і разом з тим дала Галичині автономію, зробила її самоправним краєм під владою шляхецького Сейму і краєвого намісника як езекутора шляхецької волі. Закон затвердив принцип єдности, неподільности, польського правно-політичного характеру і шляхецької власти в Галичині, щоб український народ не міг стати творцем свого життя на своїй землі.

В таких-то економічних і правових умовах творило ся те життя галицьке. По селах не самостійне, зубожіле селянство, підростаюче до еміграції і пасмого труду. Міста без промислів і торгівлі, забиті жидівською біднотою. Панські двори виєзискуючі мужицьку

працю і руйнуючі край екстензивною господаркою. Український народ без впливу на законодавство, суд і адміністрацію. Польський шляхтич як представник галицької нужди в парламенті і соймі.. Суд і уряд на сторожі шляхецьких соціальних і політичних інтересів. Поступ і освідженє народа задержані його бідністю і безпросвітністю. Просвіта задержана Радою Шкільною. Вся народна енергія витрачує ся на фізичне самозахованє і на заплатачє податків. Отсе, “край шляхецький і жидівський і дідівський”. По звісній реформі: “ту польські пан і польські буг і круль, по польську гадай альбо гемби стуль.”

Та незалежно від всіх законів і конституцій зародив ся і нестримно пішов той громадський процес, що називає ся національним відродженєм. Несміливо прокинувшись в однім то другім гуртку інтелігентів воно помало захоплювало все ширше і глибоше народну масу. Економічний розвій, демократичні думки, просвіта, все те хоч не дверми то вікнами вдирало ся в Галичину. Все те помало будило в народі почутє кривди, розуміне своїх соціальних інтересів, цікавість до політики, бажанне просвіти і національну свідомість.

І так зародив ся і пішов по Галичині той “український рух” різнородних і помішаних національних, просвітних, культурних, полі-

тичних, економічних і соціальних змагань і заходів. Починаючись від несміливих, покірних, часом хитрих, часом особисто-самолюбних поклонів правительству, прошень, петицій, чолобитень, він вже в радикальній партії 1890-го року робить ся громадським соціальним і політичним змаганем, і врешті через репресії намісника графа Бадені і на половину підданчу, на половину демонстраційну “депутацію до цїсаря” 1895-го року, переходить в широкій демократичний рух. Він значить ся живою і свідомою участю в парламентських та соймових виборах від 1897-го року, організацією українських політичних партій, великим хліборобським стрейком 1902-го року, просвітою і культурною діяльністю Просвіт і Січей, масовими народними виступами за загальне виборче право в 1906-ім році, початком економічної самоорганізації. врешті загальними виборами 1908-го року.

Ще дуже не спільний той народний рух в Галичині, ще дуже не певний своєї силі, свого соціального і громадського характеру і своїх цілей, ще дуже часто руками неневних провідників зводив ся на бездорожа, але-ж саме пробуджене людської, громадської та національної свідомості в тій масі, котра від віків вважала ся і називала ся бідлом, мусїло бути небезпечно для тих, що від віків вва-

жалли ся і називали ся панамн. І проти руху з долу пішла все сильнійша реакція з горн.

Передівеім законна реакція: цісарські та міністерські укази, ухвали парламенту і сойму, рішення галицької адміністрації. Грозить небезпека, що колісь австрійська демократія прийде до власти і загляне в галицькі порядки? Поширити автономію Галиччини, скріпити власть шляхецького сойму і намісника, нехай ніхто не має права заглядати до панського фільварку! Поширює ся просвіта? Закон, щоб без згоди сойму не було школи, а з згодою сойму нехай будуть школи в Західній Галиччині, тільки щоб не по українських селах, нехай Шкільна Рада йде за словами свого президента Бобжинського, що для того щоб части худобу, хлопови школи не треба. Не вистарчає мужицька залежність від панського двора, щоб вдержати мужика на привязи двірської політики? Перевести ще й державні маєтки під управу намісника! Закон за законом аж до виборчої реформи 1907-го року. Під натиском масового руху в державі і успіхів російської революції повстав новий парламент з загальним, рівним, тайним виборчим правом і з виїмковими законами для Галиччини. Демократична виборча реформа не зломла шляхецької переваги в парламенті, вона перехлипла її тільки на бік мійського населеня. Український селянин дістав загальне,

рівне, тайне, демократичне право на папері і велику дулю в дійсності. Ще один закон зашсав галицьких Українців підданими польської держави.

Закони душили за горло, але й по закону не можна було дихати. Понад законом стояла галицька адміністрація, намісник, старости, комісарі, жандарми, і вони робили що хотіли, щоб оборонити панованє польської шляхти над українським народом. Хто не знає тих галицьких адміністраційних способів, щоб селянина відстрашити від політики, від виборів, від організації, тих податкових кар, жандарських ревізій, старостинських натисків? Знає кождий, хто як небудь був причасний до щасливої галицької “політики”. Що в Австрії було дозволене десяти законами, то в Галичині робило ся незаконним або й злочинном. Право зібрань забезпечене самою конституцією, але віча наказували старости або розганяли жандарми. Конституцією ґарантоване право організації, але як намісник не злюбив січових товариств, як староста не хотів читальні в селі, то карали за читальню, за Січ і за конституцію. Тою самою “основною” конституцією ґарантоване право переселеня, але еміґрантів завертали від границі ще основнішим “шунасом”. За дозволені законом стрейки арентували, кували і місяцями держали в слідчих арештах. Парлямент і прави-

тельство признали запомоги для потерпівших, погорівших, голодуючих, а за ті гроші Ради Повітові купували голоси при виборах. До виборів зводила ся вся галицька політика, а вибори зводили ся до боротьби з злодійством виборчих комісарів. Даремно: послы виходили іменовані намісником і вибрані комісарськими злодійствами, жандармським і військовим терором.

І врешті як останній аргумент галицького режиму багнет і куля для непокірних або й просто на пострах. Впав мужицький труп, заплакала вдова з сиротами тай знов тихо.

Просьби, скарги, інтерпеляції, протести, що воно помагало? Австрія править ся цісарем і всякими двірськими, шляхецькими та військовими клітками, звязаними з галицькими панамы спільністю всіх інтересів. Ті урядники, що в Австрії називають ся правительством, на ділі нічим не правили, все були слабші від галицького намісника і все притакували його рапортам.

В тій безвиглядній, огидливій і задушливій атмосфері кривди, утисків, злодійства, беззаконности — роздав ся вистріл 12-го цвітня 1908-го року. І впав цісарський намісник Галичини і “член одного з найстарших польських магнацьких родів”, граф Андрій Потоцький.

Впав як ще один представник тої п'ятьсотлітньої кривди, поневолення українського народу Польщею і українського селянства польською шляхтою.

Певно, граф Андрій Потоцький різнився немало від своїх дідів та прадідів, тих Миколів, Станіславів, Андріїв і Йосифів Потоцьких, історичних гетьманів, воєводів і старостів на Україні. Різнився так, як різнився двайцять століть від сімнадцятого. Він не мав за собою необмеженого шляхецького права в Польськiм Королівствi і тої волi, котру давало сімнадцяте століть, не мав за собою польських драгунів і німецьких ляндекнехтів, не міг заводити панщини, вбивати людей на колi і топити жінок та дітей в берестецьких багнах. Він був тільки магнат двайцятого віку і тільки такий самовладний пан, як міг в наш час бути, тільки цісарський намісник Гачини, котрого повновласний австрійський цісар поставив повновласним галицьким губернатором. Він мав за собою лише беззаконність австрійської держави, цісарську повновласть правити краєм по своїй вольній волi і силу австрійського уряду, суду і жандармів. І тими засобами двайцятого віку, скушними, коли порівняти їх з силою і волею його коронних та польних предків, він далі укріплював польську владу над українським народом і шляхецьке панованє над українськими селя-

нством, хотів задержати жите живого народу і завернути минуле.

Він був найвиднійший представник відомої австрійсько-польської “системи” і він переводив її відкрито, самопевно, заявляючи, що над ним нема власти, контролі і закона, що проти нього не pomoже ні скарга ні протест. Як славить його прокураторський акт обвиненя в процесі Січинського, він “не доpusкав до знищення краю через страйки рілнничі і розярене внутрішних заворушень”, значить скасував конституцію, право зібрань, організації, стрейків. Він був головний шеф галицької адміністрації, головний керманич тої великої машини гвалту, терору і корупції, котра захоплювала все громадське жите в кождім галицькім селі, повіті і в цілім краю. Його власть чули над собою стрейкуючі робітники, емігранти, селянські товариства і уряди громадські, мужики, що просили запомоги в нещастю і виборці при кождих виборах. Він картав старостів за малу енергію і жандармів за трусливість, розказував і грозив. З його волі врешті полила ся кров у Львові і Перемишлі, погібли селяне постріляні в Яхторові, Лядькім, Горуцьку і Коропці. І як представник і керманич тої “системи” він погіб, “за наші кривди, за вибори, за Каганця.”

Слово і діло

Зараз і довго по 12-ім цвітня 1908-го року австрійське правительство і галицький уряд, польські політичні провідники і газети впевняли всіх і всюди, що діло Мірослава Січинського не може мати і не буде мати жадних корисних наслідків. Впевняли так неустанно і непотрібно, як говорять люди, котрі самі не вірять, а хочуть других переконати.

Певно, з смертю одного чоловіка не згинула “система” і не перевернулися соціальні, політичні та національні відносини в Галичині. Для того треба довгої і завзятої боротьби та великої і щільної праці. Але того від діла Січинського не ждав ніхто і найменше він сам, котрий як соціаліст ліпше від своїх прокураторів розумів, що значить одно індивідуальне діло в багатоскладнім розвитку суспільного життя.

Та проте воно мало свої великі наслідки. На виї воно заговорило “всему світу в українській справі”, здерло з польської шляхти ту маску лицарів “нашої і вашої вольности”, котра держала ся в неї від повстань, і поставило проти неї ту публичну оцінку, що своєю дискретною мрачністю закривала шляхецькі збитки. На своїм власнім терені діло Січин-

ського кинуло в “систему” пострах і моральну дезорганізацію. Звісно, як по смерті Потоцького ніхто не квапився на високу та вже не зовсім безпечну позицію галицького намісника, і як його нерадий наслідник разом з підвладними старостами та комісарами почали зберігати хоч форми законности і приличности.

Та передівсім великі і глибокі наслідки мало діло Січпнського в самім українськїм громадянстві в Галичині, для політичного виховання народної маси, для укріцлення в ній почуття національної і людської гідности, для пробудження того духа бунту, котрий єсть сильнійшою гарантією народних прав ніж закони і конституції. Мови діла почули й зрозуміли навіть ті, що не чули і не розуміли мови слів. І те діло промовило до народа не своїми політичними мотивами і цілями, а тим, що найкраще і найзагальнійше відчуваєть ся, своєю моральною стороною.

Єсть моральні накази, котрі показують, що добре і що зле, і що добро треба робити і зло понехати. Та мораль різна в різних людей і в різних людських гуртах і зміняєть ся з часом і з змінами в суспільнім житю. Але виробило ся певне моральне чутє, однакове майже у всіх людей, котре заставляє їх почувати вдоволенє з добрих діл і боліти, стидати ся злих.

Таке загальне моральне чутє говорить людям , що злом є брехня, що в звичайних, правильних відносинах поміж людьми не треба говорити і робити неправди. Коли тобі брешуть, коли ти сам говориш неправду, дурниш, кривни душею, то тобі хоч трохи прикро, хоч крихітку сором. А такн зовсім прикро і соромно, коли дивиши ся на людську неправду.

А такої брехні назбирало ся в галицькім житю немало. Брехня не тільки в урядовій беззаконности, фальшивих рапортах, виборчих злодійствах, брехливій пресі і парламентськім шахрайстві. Брехня була также в українській громадській діяльности і політиці, в тім, що Поляки називали “руським византийством”, низькою і облудною хитрістю. Відомо, та хитрість виробила ся за довгі і тяжкі віки неволі. Брехня і хитрість боронить слабого, підданого, невільника.

Брехня була в тих неустанних вірнопідданчих заявах, котрі робила українська політика в Галичині, в тій заприсяженій вірности своїй неволі. Брехня ховала ся в тих славо-словіях цісаревн і правительству, в неустанних подяках за свою пужду. Але брехня не переводила ся в опозиції. Люде йшли неправдою до доброї ціли, але все таки се була неправда. Люде робили те, що їм каже совість, а проте й до власної совісти бояли ся призна-

ти ся. Десь колісь виломили ся з того закона, що їх стиснув, тай на суді відперли ся і заперчили. Відспрали ся навіть того, що законом було дозволено. Відспрали ся в газетах і в парламенті, не признавали ся до власних слів і діл. до самих себе.

Діло Січинського було явним і славним запереченем тої політичної брехні. Він сповнив його явно і чесно, не скривив душею за весь довгий час слідства і суду, не відпер ся і не відрік ся і прийняв на себе всю одвічальність, не виключаючи смертного засуду. Та моральна несподіванка серед загальної нещирости і непевности, та правдивість перед самою смертю, тоді коли люде привикли ховати ся навіть з законною діяльністю, воно до жпвого захопilo весь український загал в Галичині. І коли його адвокати пробували підвести його вину під лекший параграф і показати сумнів, чи він мав замір на смерть убити намісника чи може тільки налякати, і коли він на суді заперечив своїм адвокатам і заявив, що в нього такн був замір убіиства, тоді навіть польські і москвофільські газети муіли признати: молодець!

Та була в його ділі ще друга моральна сторона і ще сильніша. Єсть в людях загально не чутє, що кривдити чоловіка не можна і що за кривду повинна бути кара. Кривда діяла ся українським селянам в Галичині літами і

століттями, діяла ся в кождім селі і в кождій хаті, але відплати за кривду не було. Люде ховали ся від кривди, в остатній час вже й єднали ся і думали зарадити будучій кривді, але теперішність проходила безкарно. І як далеко не оглянутись в галицьку історію, здаєть ся все так було. Люде боронили тільки терпінєм і витривалістю, тільки принимали неволю і злодійство, але не відповідали. Навіть “козацька слава” тільки здалеку прошуміла по при Галичину, як тїнь пролітаючого орла. Каже професор Грушевський, що в той час козащини всі енергічні, сильні і відважні люде йшли з Галичини на наддніпрянські степи, де могли вибити ся на волю. А з понад Дніпра втікали в Галичину люде мирні та смирні, що воліли спокій, хочби навіть в неволи. І так виросла в Галичині окрема порода мирних та смирних людей. Може воно й так, хоч не у всім такі смирні галицькі люде. Сокира рішала не одну заплутану ґрунтову, спадкову чи любовну справу та нераз лунало гуцульське “твоя смерть, а мій кримінал!”. Та се особисті справи. А в народних і громадських такого справедливого поділу вини і кари не було. І кримінал і смерть, все було тільки українським селянам. Давний пан і мандатор, новочасний староста, комісар, жандарм, кого він бояв ся? Говорили про боротьбу, та боротьба була дуже односторонна. З гори би-

ли а на долі корили ся і теріли. В боротьбі падали жертви, але се були тільки жертви. Вони не боронили ся, не опирали ся, навіть не заклили перед смертю. Коли тому Маркови Каганцеви жандарми прокололи груди, він тільки прошептав “вже з мене кров ллється” і сконав.

Великий наш народ своїм мучеництвом. Велика ним вся його історія аж до теперішньої війни, що довела те мучеництво до неймовірної масової хрестної смерті. Велика річ мучеництво, свята річ, але по своїй суті не моральна, зла. Адже кождий почуває, що мучеників не повинно бути, що безвинно ніхто не повинен мучити ся. І не те лише страшне, що літами і століттями діяла ся кривда, а й те, що за ту кривду нікому ніколи кари не було.

Діло Січинського було такою несподіваною карою, таким заспокоєнем зневаженої народної морали. Він не був мученик, він не впав від кривди, він не боронив ся від неї, він атакував кривду. І найпокірнійші почули глибоке моральне вдоволенє: нарешті-нарешті, вже наші не боронять ся, а наступають, вже не бють наших, а наші бють!

І се зробило Січинського героєм.

Остатні роки бачили немало випадків саможертви, немало терористичних актів, в Ро-

сії і на Балкані. Та там вони творили ся в революційнім настрою, в громадській акції, там людей підносило і піддержувало те товариське чутє, з котрим, як то кажуть, навіть щиганови легше йде ся на шибеницю.

Січинський сповнив своє діло сам і в покірній, заляканій, забитій галицькій суспільности. Сповнив його в атмосфері загального пригноблення, зневіри, безспільности. І не тільки сповнив, а й відповів за нього, вислухав два смертних засуди, не впавав духом, не зломив ся в тюрмі і вийшов з неї такий-же як увійшов.

Тими моральними прикметами своєї особи і свого діла Січинський зєднав собі те глибоке довіре і приязнь народа, що супровожали його на суд і в тюрму, тай не покинули доси. І тим його діло мало ті свої великі наслідки для політичного підйому народної маси, для укріплення в ній почуття національної і людської гідности та гордості, для пробудження духа боротьби.

Хто дня 12-го цвітня 1908-го року був у Львові, той памятає тих нещасних львівських низше-пролетарів, сторожів, водоносів, мійських робітників, дроворубів, наймичок, тих львівських “батарів”, що ще ранком того дня були справді “батарами”, а вже вечером почували себе людьми. Ті, що свою мову вже забули, що перед ними день в день зневажа-

по і опльовувано “українську гайдамаччину” як щось найгірше, раптом признали ся до тої гайдамаччини і до Січинського і перший раз в життю заявляли своє політичне становище найвним та болючим для властей “похвалением каригідного вчинку”. Та передівсім по українських селах в Галичині, поміж тими що найдовше і найтяжше чули “кривди нашого народу” і найдовше ждали кари, наступив тої довгонамятний підйом народної енергії, сміливости, солідарности і завзятя. Здавало ся, що з діла Січинського переливає ся моральна сила “по курних хатах мужицьких, по варстатах робітницьких”, будить спячих, підносить пригноблених, додає людям певности і віри в свою справу.

Січинський в Америці

По чотирох роках тюрми, по трех роках на чужині Мирослав Січинський приїхав в Америку, знов поміж своїх, українських емігрантів. Вони зрозуміли були його діло так добре і пережили його так глибоко як український загаль в Галичині, вони так-же не забули і вони такою-ж приязню і довірем Січинського привітали.

З того часу минуло три роки і коли вірити “найважливішим” представникам української еміграції в Америці, греко-католицьким попам та редакторам “найважливіших” газет “Свобода” і “Америка”. то нема в світі гіршого чоловіка ніж Січинський.

Хиба справді можливе, щоб чоловік так зовсім змінив ся? Ні, тай ті закиди, які йому роблять ся, доказують, що не змінив ся. Ті самі обвинувачення ставили ся йому десять літ тому назад, тільки тоді не “своїми”.

Коли українські попи в “Америці” заявляють, що за діло Січинського Бог карає на рід війною, то здає ся оживають польські газети з перед десяти літ, що закликали божої піметн для всего українського народа. Коли читати таке: “Мирослав Січинський брав участь в вічах, їздив на ревізії сільських читальень і в загальї старав ся настроїти низші верстви своєї суспільности вмавляючи в них, що

діє ся їм кривда”, — то здасть ся, що воно виняте з філадельфійської статі “Січниський їздить бунтувати”, а на правду се з давного обвиняючого акту львівської державної прокураторії.

Коли “Свобода” віддає Січниського “під осуд народа” за “легкодушність”, “зарозумілість”, “жадобу слави”, то редактори теж не видумали, а дословно перейняли від прокуратора і предсідателя львівської розправи, разом з підозрінєм, що “Січниський є знарядом в руках других людей.”

Так голосно. А по тихо лякає ся темних людей Січниським як чортом, котрий хоче їх бідним душам відобрати царство небесне, Український Народний Союз, “Свободу”, Робітника”, що тільки єсть. І по тихо то офіцери з одної партії, то “організатори” з другої розказують, як то Січниський вбив Потоцького з особистих причин, — підозрінє, якого не важили ся кинути навіть львівські прокуратори і ті судії, що засудили його на смерть.

Та не в тім річ, щоб в десяти роковини сперечати ся з сплетнями та клеветою, а щоб звязати сучасне з минулим.

Мотиви тої кампанії проти Січниського відомі. Своім приїздом він перебив той солодкий і не безкорисний роман, що завязав ся поміж українськими провідниками в Америкі і австрійським конзулятом. Своім приїздом по

неволі нагадав “кривди нашого народу” в той час коли українські попи і редактори в Америці до нестяму звеличали “нашого цїсара, наше правительство і нашу армію”. Своїм процесом він ще в Америці ті кривди розголосив. Саме собою розуміє ся, що австрійський конзулят, греко-католицькі попи і офіцери-редатори старали ся перешкодити його процесови і що з того часу по нинішній день вони мусять ненавидіти того, хто по словам цїсарського прокуратора, “збавив життя заступця і вірного слугу монархи” і нагадав “кривди нашого народа”.

І друга причина, то той соціалїзм, до котрого признає ся Січинський, разом з пропагандою демократизма, толерантності, боротьби і всіх тих громадських думок ненавистних більшим та менчим слугам старого ладу.

Та окрім політичних причин є ще інші, а власне моральні. Вони ту кампанію проти Січинського переносять поза межі політичної боротьби на поле клевети, лайки й особистої ненависти.

Хто є ті українські провідники в Америці, що його так ненавидять? Се-ж ті духовні антрепрензори, що виростили і живуть найнеморальнішою брехнею, брехнею перед темними і довірливими людьми, що богатіють пекельними карами і “землею горючою на сім ліктів”, що деруть ся поміж собою за на-

живу і парафії, що від неділі до неділі обріхуючи людей і обріхуючись поміж собою загубили всяке почутє правди, чесности та честн. Се-ж ті нешевним вітром викинуті на американський ґрунт цілі, нів-та чверть інтеліґенти, що з усеї науки зберегли тільки умілість кепсько шпати і патріотичним ґвалтом виписькувати ту вірну любов рідного краю, що живе в грудях українських іміґрантів. Се-ж люде без розуміня добра і зла, без громадської думки і громадських цілей, готові все і всюди до всяких політичних та ненолітичних бизнесів, скупчивші в собі галицьку рабську хитрість з американським гумбутом і ґрефтом.

Вони присягають ся, що осріблилиб Січинського, якби “дав спокій тій своїй політиці”. Вони озолотилиб його, якби своєю популярністю хотів був допомгти їхнім інтересам. І вони проклинають, лають і клеветуть за те, що поміж ним і ними нема жадної спільности.

І коли вони його ненавидять і клеветуть, так се тільки ще оден доказ, що та моральна сила, яка керувала руку Мпрослава Січинського дня 12-го цвітня 1908-го року, його слова на суді і його житє в тюрмі, керує його діяльністю доси, в тих американсько-українських відносинах, нераз прикрійших ніж суд і тюрма.

Ціна 20 центів
